

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเหล่าทัพมีหลักการ / แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้คือ

1. แนวคิด / หลักการในการประกันคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษา
 - 1.1 ความหมายของคุณภาพและการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.2 วัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.3 หลักการในการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.4 มาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษา
2. ระบบการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาของต่างประเทศ
 - 2.1 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา
 - 2.2 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของประเทศอังกฤษ
 - 2.3 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของประเทศออสเตรเลีย
 - 2.4 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น
3. ระบบการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาไทย
 - 3.1 กลไกการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาไทย
 - 3.2 การจำแนกระบบการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาไทย
 - 3.3 การดำเนินการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาไทย
 - 3.3.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
 - 3.3.2 พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2543
4. การประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเหล่าทัพต่างประเทศ
 - 4.1 โรงเรียนนายเรือสหรัฐอเมริกา (United States Naval Academy)
 - 4.2 โรงเรียนรวมเหล่าออสเตรเลีย (Australian Defence Force Academy)
 - 4.3 โรงเรียนรวมเหล่าแคนาดา (Royal Military College of Canada)
 - 4.4 โรงเรียนรวมเหล่าญี่ปุ่น (Royal Japanese Military Academy)

5. คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเหล่าทัพ สังกัดกระทรวงกลาโหม
 - 5.1 พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา และข้อบังคับที่เกี่ยวกับโรงเรียนทหาร กระทรวงกลาโหม
 - 5.2 คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของกระทรวงกลาโหม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด / หลักการในการประกันคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษา

1.1 ความหมายของคุณภาพและการประกันคุณภาพการศึกษา

1.1.1 นิยามคุณภาพ (Quality)

คำว่า คุณภาพ ตามนิยามของ Higher Education Quality Council ของประเทศอังกฤษ (อ้างถึงใน อมรวิรัช นาครทรรพ, 2540) ได้กล่าวไว้หลายความหมายซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทของผู้ถูกประเมินและผู้ประเมิน ดังนี้

- (1) คุณภาพ หมายถึง ความเป็นเลิศที่วัดด้วยเกณฑ์บางอย่างที่ตายตัว
- (2) คุณภาพ หมายถึง การทำงานได้สอดคล้องกับหน้าที่หรือภารกิจเฉพาะของสถาบันหรือที่ได้รับมอบหมายจากสังคม
- (3) คุณภาพ หมายถึง การใช้เงินทุกบาททุกสตางค์อย่างคุ้มค่า
- (4) คุณภาพ หมายถึง การที่องค์กรมีการสำรวจและปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง

ไครเยอร์ (Cryer, 1993) ให้ความหมายคุณภาพว่า หมายถึง ผลรวมของคุณลักษณะ และคุณสมบัติของผลิตผลอันได้แก่บัณฑิต ผลงานวิจัยและบริการวิชาการที่สนองต่อความต้องการที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของ วินซ์ ซีริชนะ (2536) ที่ว่าคุณภาพ หมายถึง บัณฑิตที่ผลิตออกมามีคุณสมบัติตรงตามเป้าหมายกำหนดไว้ และในอีกนัยหนึ่ง หมายถึง กระบวนการผลิตบัณฑิตเป็นระบบ มีแบบแผน ได้รับการตรวจสอบ ควบคุมดูแล จนเชื่อมั่นว่าจะได้บัณฑิตที่มีคุณภาพ มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต

กล่าวสรุปได้ว่า คุณภาพ นั้น หมายความถึง การปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ตอบสนองภารกิจ มีความคุ้มค่า มีการสำรวจ ควบคุม ดูแลและปรับปรุง การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการ

1.1.2 นิยามการประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance)

วินชัย สิริชนะ (2536) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการหรือกลไกใด ๆ ที่เมื่อได้ดำเนินการไปแล้วจะทำให้เกิดการดำรงไว้ซึ่งคุณภาพ การศึกษาระดับอุดมศึกษาให้ได้มาตรฐานการศึกษาอย่างต่อเนื่อง อันเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของ ผู้เรียน ผู้ปกครอง นายจ้าง ตลอดจนสังคมโดยรวม ทั้งนี้รวมถึงกระบวนการ หรือกลไกใด ๆ ที่ ริเริ่มขึ้นภายในสถาบันอุดมศึกษาเองหรือหน่วยงานภายนอกก็ได้ ซึ่งทบวงมหาวิทยาลัย (2541) ระบุว่า การประกันคุณภาพการศึกษา คือ กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติใด ๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบ และ แผนที่ได้วางไว้แล้วจะทำให้เกิดความมั่นใจว่า จะได้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่ พึงประสงค์ สำหรับอุตสาหกรรม จาอมราน (2541) ได้กล่าวว่าการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การระบุนความชัดเจนในวัตถุประสงค์ และเป้าหมายตลอดจนวิธีปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพอันหมายถึง การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพจากภายใน และจากภายนอก แล้วตัดสิน ตามเกณฑ์ โดยให้ความหมายของคำ 4 คำที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ ดังนี้

- 1) การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) หมายถึง การดำเนินงานตามแผน ที่วางไว้อย่างรัดกุมทุกขั้นตอน
- 2) การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Audit) ได้แก่ การตรวจสอบคุณภาพภายใน (Internal Quality Audit) เป็นการตรวจสอบคุณภาพโดยตัวเองตามเกณฑ์ที่ตนเองกำหนดขึ้น และการ ตรวจสอบคุณภาพจากภายนอก (External Quality Audit) เป็นการตรวจสอบโดยหน่วยงาน / กลุ่มภายนอกตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น
- 3) การรับรองคุณภาพ (Quality Accreditation) หมายถึง การรับรอง หรือไม่รับรองคุณภาพตามมาตรฐาน
- 4) การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) เป็นการหาข้อมูลที่เชื่อถือได้เพื่อตัดสินใจ เกี่ยวกับคุณภาพของผลผลิต / บริการของหน่วยงานตามเกณฑ์ที่กำหนด จากนิยามการประกันคุณภาพการศึกษาดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา คือ เครื่องมือ / กระบวนการในการรักษามาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา/ก่อให้เกิดการดำรงไว้ซึ่งคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

1.2 วัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา มีวัตถุประสงค์ (Quality Assurance Agency for Higher Education , 1998) ดังนี้

- 1) ช่วยพัฒนาการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา
- 2) ช่วยสร้างความมั่นใจในมาตรฐานการศึกษาให้กับสังคมทั้งในและต่างประเทศ

- 3) ช่วยทำให้เกิดความชัดเจนในวัตถุประสงค์ ความมุ่งหมายของสถาบัน และหลักสูตรการศึกษา
- 4) สร้างความรับผิดชอบให้แก่สถาบันอุดมศึกษา ในการนำทรัพยากร รวมทั้งทรัพย์สินของประชาชนไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 หลักการในการประกันคุณภาพการศึกษา

ในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพนั้น ได้ยึดหลักการของการให้เสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) และความมีอิสระในการกำหนด แนวทางในการบริหาร และดำเนินการของสถาบัน (Institutional Autonomy) เพื่อความมีคุณภาพ ภายในสถาบันอย่างเต็มที่ โดยสถาบันอุดมศึกษาจะต้องพร้อมที่จะรับการตรวจสอบจากภายนอก และเชื่อว่าระบบการประกันคุณภาพที่ได้กำหนดขึ้น จะเป็นไปตามหลักการที่ว่า หากสถาบันอุดมศึกษาสามารถควบคุมองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตบัณฑิตให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ พร้อมทั้งมีระบบการตรวจสอบและประเมินจากภายนอกแล้ว คุณภาพของบัณฑิตก็จะดีด้วย (ทบวงมหาวิทยาลัย , 2541)

นอกจากนี้ อุทุมพร จามรมาน (2541) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา ควรประกอบด้วย

- 1) การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน เป็นการควบคุม และตรวจสอบ โดยตัวเองเพื่อให้รู้จุดบกพร่อง เพื่อการแก้ไขปรับปรุงกับเสริมจุดแข็งให้แข็งแรงขึ้น
- 2) การประกันคุณภาพการศึกษาโดยภายนอก เป็นการตรวจสอบจากกลุ่มผู้มีความรู้ความสามารถหรือเกี่ยวข้องกับการใช้งานบัณฑิต การตรวจสอบจากภายนอก มักจะใช้องค์กรที่เชี่ยวชาญเพื่อหาข้อมูลมาตัดสินใจตามเกณฑ์ที่กำหนด

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 6 มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ซึ่งประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก

ดังนั้น ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา จึงควรประกอบไปด้วย 2 ส่วน ได้แก่ การประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอก / คือการควบคุมตรวจสอบด้วยตนเอง และจากผู้อื่น (อุทุมพร จามรมาน , 2541)

1.4 มาตรฐานการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

1.4.1 นิยามมาตรฐาน

มาตรฐาน (Standard) หมายถึง ขอบเขตขั้นต่ำของการปฏิบัติในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการ (วันชัย สิริชนะ, 2536) หรืออาจหมายถึงสภาพสิ่ง ที่ควรจะเป็น เป็นสภาพอันก่อปรด้วยคุณภาพ เช่น โรงเรียนมาตรฐานก็จะต้องเป็นโรงเรียนที่ประกอบไปด้วยครูที่มีความรู้ความสามารถสูง มีวัสดุอุปกรณ์ครบถ้วน และมีบรรยากาศที่เอื้ออำนวยในการเรียนรู้เป็นต้น และเมื่อก้าวถึงมาตรฐานของสิ่งใด ก็หมายถึง สภาพที่เป็นอุดมการณ์อุดมคติที่ควรจะเป็นของสิ่งนั้น (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2541) จึงสรุปได้ว่า มาตรฐาน หมายถึง สภาพสิ่ง ที่ควรจะเป็นตามอุดมการณ์ หรืออุดมคติ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการ

1.4.2 องค์ประกอบของมาตรฐานการศึกษา (Academic Standard)

ในระยะเริ่มแรก องค์ประกอบสำคัญของมาตรฐานการศึกษา จะเน้นที่คุณภาพของคณาจารย์เป็นสำคัญ แต่ต่อมาได้พิจารณาถึงองค์ประกอบด้านอื่น ๆ ครอบคลุมไปถึงปัจจัยอื่นที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ให้คณาจารย์ได้ปฏิบัติภารกิจอย่างมีประสิทธิภาพตามความมุ่งหมายของการศึกษา ด้วย เช่น วัสดุอุปกรณ์ และอาคารสถานที่ เป็นต้น (วิจิตร ศรีสอาน, 2518) นอกจากนี้ เมื่อก้าวถึง มาตรฐานการศึกษา มักจะครอบคลุมในเรื่องของ วัตถุประสงค์ ปรัชญาองค์กร และการบริหาร ทรัพยากรการเงิน คณาจารย์และบุคลากร อาคารสถานที่ ห้องสมุด บริการนักศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ (N.A.S.C, 1988 :W.A.C.S., 1988 : M.S.A.C.S., 1991)

1.4.3 มาตรฐานการศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย

ทบวงมหาวิทยาลัย (2541) ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษา ไว้มี 9 มาตรฐาน คือ

มาตรฐานที่ 1 : ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์และแผนดำเนินงาน

สถาบันอุดมศึกษาพึงกำหนดปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์ของสถาบันให้สอดคล้อง กับภารกิจหลักของสถาบัน และมีแผนดำเนินการที่ชัดเจนเพื่อให้บรรลุ ปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1.1 ปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์

สถาบันอุดมศึกษา มีการกำหนดปรัชญา ปณิธาน และ วัตถุประสงค์ของสถาบันไว้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของสถาบัน

1.2 แผนงาน

สถาบันอุดมศึกษา มีการวางแผนการศึกษา ให้สอดคล้องกับปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์ของสถาบัน มีการดำเนินงานตามแผนเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนด

1.3 การประเมินแผนงานและโครงการ

สถาบันอุดมศึกษา พึ่งประเมินแผนงานและโครงการเป็นระยะ ๆ มีการปรับปรุงแผนงานและโครงการให้สอดคล้อง และทันต่อความเปลี่ยนแปลง

มาตรฐานที่ 2 : การเรียนการสอน

สถาบันอุดมศึกษา พึ่งจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ มีความพร้อมเกี่ยวกับหลักสูตรอาจารย์ กระบวนการเรียนการสอน นักศึกษา และปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน

2.1 หลักสูตร

สถาบันอุดมศึกษา มีการพัฒนาหลักสูตรที่เปิดสอนทุกหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการทางด้านวิชาการและวิชาชีพ มีการประเมินหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ มีการบริหารหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง

2.2 อาจารย์

สถาบันอุดมศึกษา มีระบบการสรรหา พัฒนา และธำรงรักษาไว้ซึ่งอาจารย์ที่มีคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ คุณธรรมและจริยธรรม มีการกำหนดภารกิจของอาจารย์ไว้ชัดเจน และมีการประเมินผลการปฏิบัติการกิจอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาคุณภาพ และประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

2.3 กระบวนการเรียนการสอน

สถาบันอุดมศึกษา มีการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ มีการทำแผนการสอน การเตรียมการสอน การทำรายละเอียดชุดวิชา การใช้นวัตกรรม ในการสอนการประเมินการเรียน และการประเมินการสอนของอาจารย์

2.4 นักศึกษา

สถาบันอุดมศึกษา มีการจัดระบบการคัดเลือกนักศึกษา และระบบติดตามผลการศึกษานักศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประเมินผลคุณภาพของบัณฑิต ทั้งที่ศึกษาต่อและที่เข้าทำงาน

2.5 การวัดและประเมินผล

สถาบันอุดมศึกษา มีการวัดและประเมินผลการเรียนอย่างเป็นระบบและได้มาตรฐานตามหลักการวัดและประเมินผล

2.6 ปัจจัยเกื้อหนุน

สถาบันอุดมศึกษา พึงจัดปัจจัยเกื้อหนุนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ของนักศึกษาอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีอาคารสถานที่ที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอนในหลายรูปแบบ เช่น แบบกลุ่มใหญ่ กลุ่มเล็ก และแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีห้องสมุด ตำรา หนังสือ วารสาร ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ มีเครื่องคอมพิวเตอร์ สื่อการเรียนการสอน และวัสดุอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการสืบค้น และเสาะแสวงหาความรู้จากทั้งภายในและภายนอกประเทศ มีอาณาบริเวณและบรรยากาศที่เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และการใฝ่รู้ใฝ่เรียนของนิสิตนักศึกษา

มาตรฐานที่ 3 : กิจกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษา

สถาบันอุดมศึกษา พึงกำหนดแผนงานและโครงการในการพัฒนานิสิตนักศึกษาเพื่อเสริมสร้างความสำเร็จของงานในด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน

3.1 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนิสิตนักศึกษา

สถาบันอุดมศึกษา พึงจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษา ให้มีความเจริญงอกงามในด้านสติปัญญา ร่างกาย จิตใจและสังคม มีกิจกรรมปลูกฝังนักศึกษาให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รักประชาธิปไตย รู้จักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

3.2 ระบบอาจารย์ที่ปรึกษา

สถาบันอุดมศึกษา พึงพัฒนาระบบอาจารย์ที่ปรึกษาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อใช้กลไกนี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านต่าง ๆ

3.3 การให้บริการแนะนำเกี่ยวกับอาชีพ

สถาบันอุดมศึกษา พึงจัดให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการให้ คำปรึกษาในด้านการประกอบอาชีพ ตลอดจนการให้บริการช่วยเหลือในการจัดหางานทำแก่นิสิตนักศึกษา

มาตรฐานที่ 4 : การวิจัย

สถาบันอุดมศึกษา พึงกำหนดนโยบาย และแผนงานในการสนับสนุน ส่งเสริมงานวิจัยเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การพัฒนาการเรียนการสอน และ การพัฒนาประเทศ

4.1 นโยบาย แผนงาน และระบบสนับสนุนการวิจัย

สถาบันอุดมศึกษามีนโยบาย แผนงาน และระบบการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ การพัฒนาการเรียนการสอน และการนำไปใช้เพื่อการพัฒนาประเทศ

4.2 ทรัพยากรเพื่อการวิจัย

สถาบันอุดมศึกษา พึงจัดหาทรัพยากรให้เพียงพอต่อการ ส่งเสริมการ วิจัยตามนโยบาย และแผนงานการวิจัยของสถาบัน มีการแสวงหาทรัพยากรจาก หน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน

4.3 ผลงานการวิจัย

สถาบันอุดมศึกษา มีการพัฒนาฐานข้อมูลการวิจัยที่สามารถ เผยแพร่ และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สังคม มีการเผยแพร่ผลงานการวิจัยในวารสารวิชาการ ซึ่งเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีระบบการถ่ายทอดความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของ ประเทศ

มาตรฐานที่ 5 : การบริการทางวิชาการแก่สังคม

สถาบันอุดมศึกษา พึงกำหนดวัตถุประสงค์ แผนงาน และการดำเนินงาน เพื่อให้บริการวิชาการแก่สังคม

5.1 วัตถุประสงค์และแผนงาน

สถาบันอุดมศึกษามีวัตถุประสงค์แผนงาน และโครงการ เพื่อให้บริการทางวิชาการแก่สังคม

5.2 การดำเนินงาน

สถาบันอุดมศึกษา มีการดำเนินงานบริการทางวิชาการแก่ สังคมให้สอดคล้องกับพันธกิจของสถาบัน มีการประเมินผลการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มพูน ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

มาตรฐานที่ 6 : การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

สถาบันอุดมศึกษา พึงกำหนดวัตถุประสงค์ และแผนงานการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และมีการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ และแผนงานที่กำหนดไว้

6.1 วัตถุประสงค์และแผนงาน

สถาบันอุดมศึกษามีวัตถุประสงค์ แผนงานและโครงการ เพื่อทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

6.2 การดำเนินงาน

สถาบันอุดมศึกษา มีการดำเนินงานทางด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมตามวัตถุประสงค์ และแผนงานที่กำหนดไว้ มีการประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพและประสิทธิผล

มาตรฐานที่ 7 : การบริหารและการจัดการ

สถาบันอุดมศึกษา พึงจัดวางระบบการบริหารที่คล่องตัว มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนระบบ มีการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ในการบริหารมาใช้ มีโครงสร้างและระบบที่สนับสนุนภารกิจหลัก ซึ่งได้แก่ การสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ

7.1 โครงสร้างและระบบการบริหาร

สถาบันอุดมศึกษา มีการกำหนดโครงสร้าง และระบบการบริหารที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และพันธกิจของสถาบันมีระบบการสรรหาพัฒนา และประเมินผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษา มีภาวะผู้นำ วิสัยทัศน์ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และคุณธรรม จริยธรรม

7.2 อำนาจหน้าที่ของบุคลากร

สถาบันอุดมศึกษา มีการกำหนดอำนาจหน้าที่และขอบข่ายงาน (Job Description) ของบุคลากรแต่ละตำแหน่งอย่างชัดเจน

7.3 ระบบการคัดเลือกบุคลากร

สถาบันอุดมศึกษามีระบบการสรรหา พัฒนา และดำรงรักษาไว้ซึ่งบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีการประเมินบุคลากร และพิจารณาความดีความชอบอย่าง ยุติธรรมและเปิดเผย

7.4 ระบบข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ

สถาบันอุดมศึกษา มีการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศ เพื่อการดำเนินงานการวางแผน และการตัดสินใจ

7.5 การมีส่วนร่วมในการบริหาร

สถาบันอุดมศึกษา เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหาร มีการจัดระบบ เพื่อให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจในการกิจที่สำคัญของสถาบัน

มาตรฐานที่ 8 : การเงินและงบประมาณ

สถาบันอุดมศึกษา พึ่งระดมทรัพยากรการเงินจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบัน มีการจัดสรรงบประมาณ ประเมินผลการใช้งบประมาณ และตรวจสอบการเงิน และงบประมาณอย่างเป็นระบบ

8.1 แหล่งเงินงบประมาณ

สถาบันอุดมศึกษา มีการแสวงหาทรัพยากรการเงินจากแหล่งต่าง ๆ นอกเหนือจากงบประมาณแผ่นดิน

8.2 การจัดสรรและการตรวจสอบ

สถาบันอุดมศึกษา มีระบบการจัดสรร การวิเคราะห์ค่าใช้จ่าย และการตรวจสอบการเงิน และงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐานที่ 9 : ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ

สถาบันอุดมศึกษา พึ่งพัฒนาระบบ และกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถาบัน

9.1 การประกันคุณภาพภายใน

สถาบันอุดมศึกษา พัฒนาระบบและกลไกในการประกันคุณภาพภายในซึ่งประกอบด้วยระบบการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ

9.2 การประกันคุณภาพภายนอก

สถาบันอุดมศึกษา จัดระบบการประกันคุณภาพที่เอื้ออำนวยต่อการตรวจสอบ และการประเมินคุณภาพโดยหน่วยงานภายนอก

สรุปว่ามาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษา คือ ขอบเขตขั้นต่ำที่สถาบันอุดมศึกษาพึงกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการของสถาบันให้มีคุณภาพ โดยมีขอบเขตรอบคลุมภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา

2. ระบบการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาของต่างประเทศ

ระบบการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาของต่างประเทศที่สำคัญ ๆ ได้แก่

2.1 ระบบการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา

โดยภาพรวมแล้วกลไกและหน่วยงานสำคัญในระบบการประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา มีดังนี้

1) การรับรองวิทยฐานะสถาบัน (Institutional Accreditation) โดยสมาคมการศึกษาในระดับชาติและระดับภูมิภาค ซึ่งเป็นองค์กรอิสระ/องค์กรหลักในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสหรัฐอเมริกา ตั้งขึ้นจากการรวมตัวกันเองระหว่างกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นสมาชิกให้มีมาตรฐานในระดับเดียวกัน และลดการแทรกแซงโดยหน่วยงานของรัฐโดยสมาคมการศึกษาในระดับชาติ เน้นการตรวจสอบ และให้การรับรองวิทยฐานะ ระดับสถาบันที่จัดการเรียนการสอนเฉพาะสาขา ส่วนสมาคมการศึกษาในระดับภูมิภาค มีขอบเขตการดำเนินงานด้านการกำกับดูแลมาตรฐานเฉพาะสถาบันที่อยู่ในรัฐ/ภูมิภาคที่รับผิดชอบ (Council on Postsecondary Accreditation, 1990)

2) การรับรองวิทยฐานะสาขาวิชา (Program Accreditation) โดยสมาคมวิชาชีพมีบทบาทอย่างมากต่อการกำกับดูแลมาตรฐานการศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา ถึงแม้ว่าจะไม่มีกฎหมายหรือข้อบังคับใด ๆ ที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องได้รับการรับรองวิทยฐานะจากสมาคมวิชาชีพก็ตาม แต่ด้วยความเข้มแข็งของวิชาชีพ และความเกี่ยวข้องกับสถานประกอบการต่าง ๆ โดยตรง ทำให้ข้อกำหนดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการศึกษาเป็นสิ่งที่ทุกสถาบันจะต้องให้ความสำคัญ และจำเป็นต้องได้รับการรับรองวิทยฐานะจากสมาคม โดยมุ่งเน้นการพิจารณาให้การรับรองวิทยฐานะในระดับหลักสูตรของสาขาวิชาชีพแต่ละวิชาชีพหลัก โดยไม่เกี่ยวข้องกับการ รับรองระดับสถาบัน (Council on Postsecondary Accreditation, 1988)

3) การกำกับดูแลมาตรฐานการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาใหม่ และการดำเนินการหลักสูตรใหม่ของสถาบันอุดมศึกษา โดยฝ่ายการศึกษาของมลรัฐ หน่วยงานการศึกษาของมลรัฐ เป็นอีกองค์กรหนึ่ง ที่เข้ามามีบทบาทในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษา และการดำเนินการหลักสูตร ซึ่งในหลายรัฐได้กำหนดระเบียบ ให้ต้องผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบจากหน่วยงานการศึกษาประจำมลรัฐก่อน โดยแต่ละมลรัฐมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ หลักเกณฑ์ และวิธีการพิจารณา แตกต่างกันไป บางมลรัฐดูแลเฉพาะสถาบันของรัฐ บางมลรัฐดูแลสถาบันทุกประเภทหรือดูแลเฉพาะตอนจัดตั้งสถาบันใหม่ และบางรัฐมีหน้าที่ติดตามไปถึง การดำเนินการหลักสูตร (Florida Postsecondary Education Planning Commission, 1985)

2.2 ระบบการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาของประเทศอังกฤษ

กลไกการประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษา ที่สำคัญของประเทศอังกฤษที่นับว่ามีผลต่อคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของอังกฤษ ได้แก่

1) การให้ความเห็นชอบหลักสูตร และการรับรองวิทยฐานะ โดยสภาการประสาทปริญญาแห่งชาติ (Council for National Academic Awards) ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐมีบทบาทหน้าที่หลัก คือ การให้การรับรองมาตรฐานหลักสูตรและการให้ปริญญา ตลอดจนการกำกับดูแลมาตรฐานการศึกษาอื่น ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาระดับโพลีเทคนิค และวิทยาลัยระดับอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่ไม่ใช่มหาวิทยาลัย (Council for National Academic Awards, 1991)

2) การวางแผนปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษามาตรฐานการศึกษา ระดับมหาวิทยาลัย โดยสภาอธิการบดี และผู้อำนวยการสถาบัน (Council of Vice-Chancellors and Principals) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่สร้างขึ้น โดยการรวมตัวของมหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษ โดยมีจุดประสงค์สำคัญ เพื่อเป็นสื่อกลางในการประสานงานให้เกิดข้อตกลงระหว่างมหาวิทยาลัยทั้งหมด ที่เกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการรักษามาตรฐานการศึกษาด้านต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยทั้งหลายเห็นพ้อง และถือปฏิบัติร่วมกัน การทำงานของสภาอธิการบดี จึงอาศัยการสนับสนุน และเห็นพ้องต้องกันของประชาคมมหาวิทยาลัยมากกว่าจะอาศัยการบังคับด้วยกฎระเบียบ แนวปฏิบัติที่ได้มีการกำหนดเพื่อมุ่งหวังให้เกิดความมีคุณภาพในการจัดการศึกษา ได้แก่ การตรวจสอบกลไกการควบคุมคุณภาพทางวิชาการภายใน (Academic Auditing) แนวปฏิบัติเกี่ยวกับกรรมการสอบไล่ภายนอก การให้การรับรองมาตรฐานหลักสูตรแก่สถาบันสมทบ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภายนอก (Williams, 1997)

3) การประเมินคุณภาพการเรียนการสอน โดยสภาการจัดสรรเงินงบประมาณ มหาวิทยาลัย และสถาบันโพลีเทคนิคและวิทยาลัย (University Funding Council และ Polytechnics and Colleges Funding Council) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการประกันคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย เนื่องจากในกระบวนการทำงานด้านงบประมาณ ได้มีการนำแนวคิดเรื่องการประเมินคุณภาพการศึกษาเข้าผสมผสานในการจัดสรรงบประมาณด้วย เพื่อเป็นการประกันว่าเงินของประชาชนได้ใช้ไปอย่างเหมาะสมในการอุดหนุนสถาบันที่จัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ (U.F.C, 1992; P.C.F.C, 1992)

4) การพัฒนาดัชนีบ่งชี้สมรรถภาพ (Performance Indicators) โดยสภาการประสาทปริญญาและหน่วยงานต่าง ๆ การพัฒนาดัชนีสมรรถภาพ เป็นแนวโน้มล่าสุดในวงการอุดมศึกษาของอังกฤษ เพื่อช่วยส่งเสริมให้การประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายแห่งได้ตื่นตัวและเสนอแนวคิดเกี่ยวกับดัชนีหลัก 12 ด้าน คือ จำนวนนักศึกษา คุณสมบัตินักศึกษา จำนวนบุคลากรที่ใช้ในการจัดการศึกษา สัดส่วน นักศึกษาต่อบุคลากร ค่าใช้จ่ายในการศึกษา สถิติการจบการศึกษา สัมฤทธิ์ผลของนักศึกษา สถิติและ

การวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษา การพัฒนาบุคลากร ประสิทธิภาพของบุคลากร เป้าหมายของบัณฑิต ในตลาดแรงงาน และทรัพยากรการเรียน (Council for National Academic Awards, 1990)

2.3 ระบบการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาของประเทศออสเตรเลีย

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาในออสเตรเลีย (วันชัย ศิริชนะ, 2536) เป็นระบบที่ให้อิสระแก่สถาบันอุดมศึกษาค่อนข้างสูง โดยเฉพาะระดับมหาวิทยาลัยซึ่งคล้ายคลึงกันรูปแบบของประเทศอังกฤษ โดยมีหน่วยงานกลางประสานงานในระดับนโยบาย และการติดตามผลการศึกษา ได้แก่ Australian Education Council. หรือที่ประชุมรัฐมนตรีการศึกษาของรัฐ/มณฑลต่าง ๆ ส่วนในด้านมาตรฐานการศึกษานั้นได้มีการจัดตั้ง Register of Australian Tertiary Awards เป็นหน่วยงานที่กำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อเป็นกรอบอ้างอิงหรือแนวทางอย่างกว้าง สำหรับมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาตลอดจนหน่วยงานการศึกษาของรัฐ และมณฑลต่าง ๆ ใช้เป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน ในการดูแลมาตรฐานการศึกษา ระบบการประกันคุณภาพอุดมศึกษาของ ออสเตรเลีย ประกอบด้วย

- 1) การศึกษาเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรที่กำหนดโดย Register of Australian Tertiary Awards
- 2) บทบาทในการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ของที่ประชุมอธิการบดี ของออสเตรเลีย โดย
 - ♦ การวางแผนปฏิบัติเกี่ยวกับกลไกการประกันคุณภาพ ในกระบวนการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรของมหาวิทยาลัย (Australian Vice – Chancellors’ Committee, 1992)
 - ♦ การพัฒนากลไกการประเมินผล ในรูปคณะกรรมการตรวจสอบมาตรฐานทางวิชาการ (Dow, 1992)

2.4 ระบบการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาของประเทศญี่ปุ่น

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศญี่ปุ่น เป็นระบบที่เน้นบทบาทของหน่วยงานกลางของรัฐค่อนข้างมาก โดยมุ่งให้การกำกับดูแลมาตรฐานการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในการนี้หน่วยงานกลาง ได้แก่ กระทรวงการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม (Ministry of Education Science and Culture - MONBUSHO) เป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และติดตามดูแลการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด โดยโครงสร้างการบริหารการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นแล้ว กระทรวงศึกษาฯ ทำหน้าที่เป็นองค์กรบริหารสูงสุดที่กำกับดูแลการดำเนินการจัดการศึกษาทุกระดับ รวมถึงการติดตามการจัดการศึกษาในระดับจังหวัด และเมือง

ต่าง ๆ ด้วย ดังนั้นองค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จึงมีหน้าที่ติดตาม กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดของตนให้เป็นไปตามมาตรฐาน ที่กระทรวงศึกษา ฯ กำหนด และมีหน้าที่รายงานผลการจัดการศึกษาให้กระทรวงศึกษา ฯ ทราบเป็นระยะ ๆ (Ministry of Education Science and Culture, 1990)

นอกจากนี้ยังมีองค์การอิสระ เพื่อทำหน้าที่ด้านมาตรฐานการศึกษาคู่ขนานไปกับ กระทรวงศึกษา ฯ ด้วย ได้แก่ สมาคมรับรองวิทยฐานะมหาวิทยาลัยญี่ปุ่น (Japanese University Accreditation) ซึ่งให้การรับรองวิทยฐานะแก่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ตามความสมัครใจ ไม่บังคับ เหมือนกลไกของกระทรวงศึกษาฯ แต่เป็นองค์กรกลางที่ช่วยประสานให้เกิดการประเมินและประกัน คุณภาพการศึกษาขึ้นในระบบอุดมศึกษาของญี่ปุ่น (Department of Employment, Education and Training, 1991)

3. ระบบการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาไทย

นับแต่ทบวงมหาวิทยาลัยได้ประกาศนโยบาย และแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพ การศึกษา เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2539 มีการพัฒนาระบบประกันคุณภาพ โดยมุ่งให้แต่ละสถาบัน สร้างระบบประกันคุณภาพด้วยตนเอง ทั้งนี้ทบวงมหาวิทยาลัยจะกำหนดรูปแบบ และวิธีการ เพื่อเป็น แนวทางเบื้องต้นให้กับสถาบันอุดมศึกษา (ทบวงมหาวิทยาลัย)

3.1 กลไกการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาไทย

อคุลย์ วิริยเวชกุล (2541) ได้กล่าวถึง การประกันคุณภาพทางวิชาการภายใน สถาบันอุดมศึกษาว่า ควรจะต้องมีขอบเขต ครอบคลุมกลไกต่อไปนี้

1) กลไกเพื่อสร้างมาตรฐาน และข้อกำหนดคุณภาพ (Quality Standard and Guidelines) ของสถาบัน ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบการบริหารการศึกษา ระบบการ เรียนการสอน ระบบการประเมินผลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ

2) กลไกสำหรับการประเมินและตรวจสอบคุณภาพ (Quality Assessment and Quality Audit) ตามมาตรฐานและข้อกำหนดในข้อหนึ่ง เพื่อให้การประเมินผล และตรวจสอบ คุณภาพมีความสมบูรณ์ ยุติธรรม และเชื่อถือได้ กลไกนี้จึงมีข้อกำหนดให้สามารถเอื้ออำนวยให้ มีการประเมิน และตรวจสอบจากบุคคล หรือกลุ่มบุคคล หรือองค์กรภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ สถาบันอุดมศึกษานั้น

3) กลไกการประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) เพื่อให้ความมั่นใจว่า ได้คุณภาพตามที่ได้ทั้งมาตรฐานหรือข้อกำหนด โดยเฉพาะเมื่อได้ทำการประเมิน และตรวจสอบแล้วว่าเรื่องหรือกิจกรรมนั้น ๆ ยังไม่ถึงระดับที่ตั้งไว้ จะต้องมีการ และวิธีการแก้ไขให้ได้มาตรฐานที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน และมีความมั่นใจในความสำเร็จของการปรับปรุงแก้ไขนั้น

โดยเครื่องบ่งชี้คุณภาพทางวิชาการนั้น อคุลย์ วิริยเวชกุล (2541) ระบุว่าควรประกอบด้วยคุณภาพผลผลิต คุณภาพงานบริการ คุณภาพการศึกษา และอาจารย์ บรรยายภาศทางวิชาการ และบรรยายภาศในมหาวิทยาลัย

การประกันคุณภาพระดับภาควิชา อมรวิรัช นาคทรพรพ (2540) ได้เสนอหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพ ว่าคุณภาพเป็นเรื่องของจิตสำนึกที่ใฝ่คุณภาพ ประสานกับการทำงานที่เป็นระบบของคน คุณภาพที่เกิดจากคนนอกมากระตุ้นเร่งเร้า หรือสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ ต่าง ๆ จะไม่ใช่ คุณภาพที่จริงจังยั่งยืน โดยหลักการในสถาบันการศึกษา หัวใจสำคัญของคุณภาพย่อมอยู่ที่จิตสำนึก และการทำงานของคนใน โดยเฉพาะตัวอาจารย์ และหน่วยงานระดับภาควิชา โดยมีแนวทางในการประกันคุณภาพระดับภาควิชา ดังนี้

- 1) กำหนดและจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานอย่างระบบ โดยเห็นพ้องต้องกันว่าจัดเก็บได้
- 2) จัดให้มีงานประเมินผลบางเรื่อง โดยถือเป็นข้อตกลงของภาควิชา
- 3) จัดทำรายงานการดำเนินงาน (Accountability Report) เสนอต่อคณะ
- 4) สร้างการยอมรับจากคณะ
- 5) กำหนดตัวบ่งชี้สมรรถนะ (Performance Indicators) ซึ่งเป็นการระบุความสำเร็จของงาน ตามภารกิจของภาควิชา คณะ และสถาบัน โดยต้องแปลภารกิจมาเป็นเป้าหมายที่เป็นรูปธรรม เพื่อการบ่งชี้ที่ชัดเจน ให้นั้นการใช้ตัวบ่งชี้เพื่อการพัฒนา และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยใช้แนวคิดเชิงระบบครอบคลุมตัวบ่งชี้ ตัวป้อน- กระบวนการ-ผลผลิต (Input –Process – Outcome)

3.2 การจำแนกระบบการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาไทย

ระบบการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาไทย ซึ่งทบวงมหาวิทยาลัย (2541) ได้กำหนดแนวทางไว้ จำแนกได้เป็น 2 ส่วน คือ การประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอก

- 1) การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง กิจกรรมการควบคุมคุณภาพภายในสถาบันอุดมศึกษา โดยการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาเอง เพื่อให้มีความมั่นใจว่าสถาบันอุดมศึกษาดำเนินการตามภารกิจหลักอย่างมีคุณภาพ

กระบวนการประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วย

- ♦ การควบคุมคุณภาพ
- ♦ การตรวจสอบคุณภาพ
- ♦ การประเมินคุณภาพ

2) การประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การดำเนินการตามระบบควบคุมคุณภาพภายใน พร้อมทั้งการตรวจสอบและการประเมินผลทั้งระบบ โดยหน่วยงานภายนอกเพื่อประกันคุณภาพว่าสถาบันอุดมศึกษาดำเนินการตามภารกิจหลักได้อย่างมีคุณภาพ

กระบวนการประกันคุณภาพภายนอก ประกอบด้วย

- ♦ การตรวจสอบคุณภาพที่ผ่านกระบวนการประกันคุณภาพภายใน
- ♦ การประเมินคุณภาพ
- ♦ การให้การรับรอง

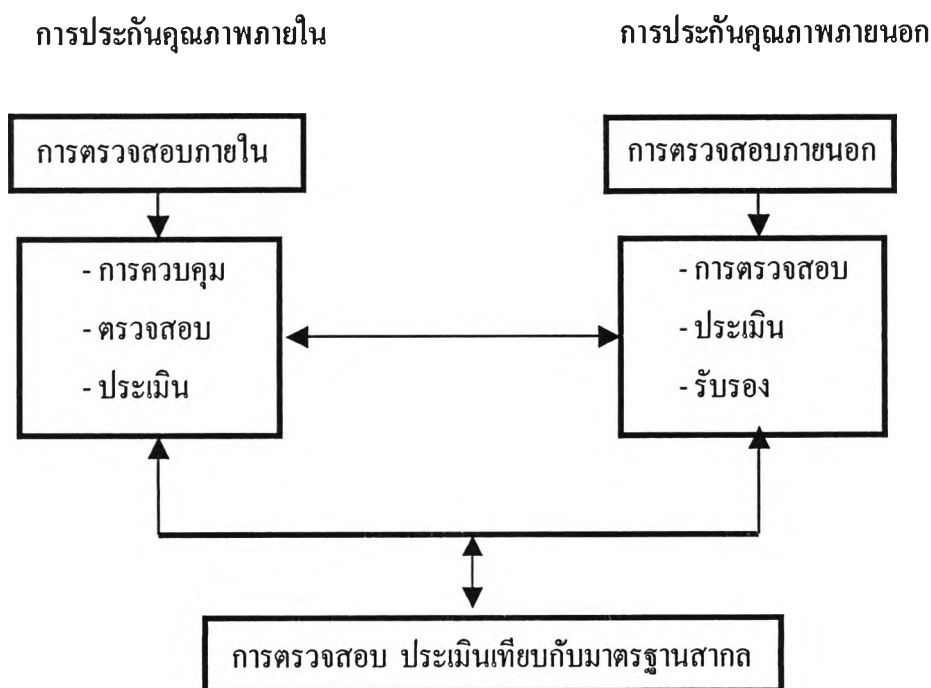
องค์ประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอก ปรากฏในตารางต่อไปนี้

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

การประกันคุณภาพภายใน	การประกันคุณภาพภายนอก
ผู้รับผิดชอบ : สถาบันอุดมศึกษา กระบวนการ : ควบคุมคุณภาพ ตรวจสอบคุณภาพ ประเมินคุณภาพ	ผู้รับผิดชอบ : ทบวงมหาวิทยาลัย กระบวนการ : ตรวจสอบคุณภาพ ประเมินคุณภาพ การให้การรับรอง

ที่มา : ทบวงมหาวิทยาลัย แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ส่วนวิจัยและพัฒนาสำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย , 2541.

ความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพภายใน ภายนอก และมาตรฐานการศึกษาของไทย และระดับสากล มีในแผนภูมิต่อไปนี้

ระบบการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาของประเทศไทย

ที่มา : ทบวงมหาวิทยาลัย .แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา. ส่วนวิจัยและพัฒนาสำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย , 2541.

ระบบการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาไทย จึงควรประกอบด้วย 2 ส่วนที่สำคัญ คือ การประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอก โดยมีกลไกเพื่อสร้างมาตรฐาน การประเมิน และการตรวจสอบ และหัวใจของคุณภาพขึ้นอยู่กับที่จิตสำนึกของคน/ผู้ปฏิบัติเป็นสำคัญ

3.3 การดำเนินการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาไทย

การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการประกันคุณภาพในประเทศไทย ปรากฏเป็นหลักฐานให้เห็นในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2543 โดยมีรายละเอียดดังนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของชาติ ครอบคลุมทุกระดับการศึกษาและทุกสังกัด ดังนี้

1) ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก

2) ให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

3) ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายและหลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

4) ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่ง อย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

5) ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ตลอดจนให้บุคลากร คณะกรรมการของสถานศึกษา รวมทั้งผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่พิจารณาเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการกิจของสถานศึกษา ตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก ที่สำนักงานดังกล่าวรับรองที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษานั้น

6) ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอก ของสถานศึกษาใด ไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา จัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2543

การจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา ตามพระราชกฤษฎีกา ดังกล่าว ได้กำหนดการจัดตั้ง วัตถุประสงค์ และอำนาจหน้าที่ ไว้ดังนี้

1) ให้จัดตั้งองค์การมหาชนขึ้นเรียกว่า “สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)” เรียกโดยย่อว่า “สมศ.”

2) ให้มีที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่ อยู่ในกรุงเทพมหานครหรือจังหวัด
ใกล้เคียง

3) สำนักงานมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพ
ภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา
โดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ใน
กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

4) สำนักงานมีอำนาจหน้าที่หลัก ดังนี้

(1) พัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายนอก กำหนดกรอบ
แนวทาง และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอกที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับระบบการ
ประกันคุณภาพของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด

(2) พัฒนามาตรฐานและเกณฑ์สำหรับการประเมินคุณภาพนอก

(3) ให้การรับรองผู้ประเมินภายนอก

(4) กำกับดูแลและกำหนดมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก
ที่ดำเนินการโดยผู้ประเมินภายนอก รวมทั้งให้การรับรองมาตรฐาน ทั้งนี้ ในกรณีจำเป็นหรือเพื่อ
ประโยชน์ในการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายนอก สำนักงานอาจดำเนินการ
ประเมิน คุณภาพภายนอกเองก็ได้

(5) พัฒนาและฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอก จัดทำหลักสูตร
การฝึกอบรม และสนับสนุนให้องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพหรือวิชาการ เข้ามามีส่วนร่วมใน
การฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ

(6) เสนอรายงานการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
ประจำปีต่อคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
และสำนักงบประมาณ เพื่อประกอบการพิจารณาในการกำหนดนโยบายทางการศึกษา
และการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา รวมทั้งเผยแพร่รายงานดังกล่าวต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
และสาธารณชน

4. การประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเหล่าทัพต่างประเทศ

การประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเหล่าทัพต่างประเทศที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย แคนาดา และญี่ปุ่น

4.1 โรงเรียนนายเรือสหรัฐอเมริกา (United States Naval Academy)

โรงเรียนนายเรือสหรัฐอเมริกา (United States Naval Academy, 1993) ตั้งอยู่ที่เมืองแอนนาโปลิส (Annapolis) มลรัฐแมริแลนด์ (Maryland) มีนักเรียนชายทั้งชายและหญิงศึกษาอยู่จำนวนประมาณ 4,200 คน จากทุกรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกาและจากอีกหลายประเทศ อาจารย์ผู้สอนจำนวน 600 คน เป็นทั้งอาจารย์พลเรือนและทหาร โดยมีอัตราส่วนระหว่างจำนวนนักเรียนต่อจำนวนอาจารย์อยู่ในระดับต่ำ ทำให้ขนาดของห้องเรียนเกือบทุกห้องมีจำนวนนักเรียนนายเรือเพียง 10 - 22 คนเท่านั้น สำหรับหลักสูตรการศึกษา 4 ปี ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ การศึกษาทั่วไป การศึกษาวิชาชีพ และสาขาวิชาเอกซึ่งมีให้เลือกเรียนได้อย่างหลากหลาย ตามความถนัด และความสนใจ ถึง 18 สาขา ได้แก่ วิศวกรรมอากาศยาน เคมี คอมพิวเตอร์ เศรษฐศาสตร์ วิศวกรรมไฟฟ้า ภาษาอังกฤษ วิศวกรรมทั่วไป วิทยาศาสตร์ทั่วไป ประวัติศาสตร์ วิศวกรรมเครื่องกลเรือ สถาปัตยกรรมทางเรือ วิศวกรรมอุทกศาสตร์ สมุทรศาสตร์ ฟิสิกส์ รัฐศาสตร์ และวิศวกรรมระบบ นอกจากนี้ยังมีชมรม และกิจกรรมพิเศษกว่าร้อยกิจกรรม เพื่อพัฒนานักเรียนทั้งทางด้านอารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา

โรงเรียนนายเรือสหรัฐอเมริกา ได้รับการรับรองวิทยฐานะของสถาบัน โดยสมาคมรับรองวิทยฐานะระดับภูมิภาคของสหรัฐอเมริกา คือ The Middle States Association of Colleges and Secondary School โดยมีเกณฑ์วิทยฐานะ ซึ่งประกอบด้วย วัตถุประสงค์ และปรัชญา องค์กร และการบริหาร แผนและทรัพยากรการเงิน คณาจารย์และบุคลากร อาคารสถานที่ ห้องสมุด บริการนักศึกษา หลักสูตร และการเรียนการสอน (Middle States Association of College and Schools, 1991) นอกจากนี้ยังได้รับรองในระดับสาขาวิชาทางวิศวกรรมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ดังนี้

- 1) สาขาวิชาเอกทางวิศวกรรมศาสตร์ 7 สาขา ของโรงเรียนนายเรือ ได้รับการรับรองทางวิชาชีพโดย The Engineering Accreditation Commission of Accreditation Board of Engineering and Technology
- 2) สาขาวิชาเอกคอมพิวเตอร์ ได้รับการรับรองโดย Computer Science Accreditation Commission of Computer Science Accreditation Board
- 3) สาขาวิชาเอกเคมี ได้รับการรับรองโดย The American Chemical Society

4.2 โรงเรียนรวมเหล่าประเทศออสเตรเลีย (Australian Defence Force Academy)

โรงเรียนรวมเหล่าออสเตรเลีย ตั้งอยู่ที่กรุงแคนเบอร์รา (Canberra) รัฐนิวเซาท์เวลส์ (New South Wales) ได้รับการจัดตั้งขึ้นภายใต้ความร่วมมือระหว่างเครือจักรภพ และมหาวิทยาลัยนิวเซาท์เวลส์ (University of New South Wales) ให้การจัดการศึกษาภาควิทยาการให้กับโรงเรียนรวมเหล่าออสเตรเลีย โดยแยกวิชาเขตมาตั้งอยู่ที่ โรงเรียนรวมเหล่าออสเตรเลีย เรียกชื่อว่า University College โดยมีอธิการบดี (Rector) ซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากับผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ที่สอนในฝ่ายวิชาการ จะมีทั้งงานสอนและงานวิจัย และมีชื่อเสียงในสาขาวิชาที่สอนระดับชาติ โดยได้รับการยอมรับจากสภามหาวิทยาลัย (University Council)

ผู้อำนวยการโรงเรียน และอธิการบดีจะทำงานประสานกันโดยใกล้ชิด และอยู่ในความควบคุมของสภาโรงเรียน (Academy Council) ซึ่งประกอบด้วย ประธานสภาฎีกา ผู้อำนวยการทหารสูงสุด ผู้อำนวยการสามเหล่าทัพและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหนึ่ง

การศึกษภาควิทยาการได้รับการประกันคุณภาพการศึกษาและประสาทปริญญา โดยมหาวิทยาลัยนิวเซาท์เวลส์ ใ้แก่ ปริญญาตรีทางสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ในสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ประวัติศาสตร์ การเมือง การจัดการ และเศรษฐศาสตร์ ปริญญาตรี ทางวิทยาศาสตร์ ในสาขาวิชาฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ เคมี ธรณีวิทยา สมุทรศาสตร์ และคอมพิวเตอร์ และปริญญาตรีทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ ในสาขา วิศวกรรมโยธา วิศวกรรมอากาศยาน วิศวกรรมเครื่องกล และวิศวกรรมไฟฟ้า (Australian Defence Force Academy, 1997 : 2000)

องค์ประกอบของคุณภาพ / มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนรวมเหล่าออสเตรเลีย ซึ่งจัดการศึกษาภาควิทยาการ โดยมหาวิทยาลัยนิวเซาท์เวลส์ ได้แก่

(1) การเรียนการสอน ซึ่งมีเป้าหมายหลัก เพื่อมุ่งให้นักเรียน ที่มีผลการศึกษาคดี โดยมีตัวบ่งชี้ คือ การจัดระดับผลการศึกษานักเรียน สัดส่วนของนักศึกษาออกเชื่อมจากโรงเรียนในรัฐนิวเซาท์เวลส์ และการรับสมัครนักเรียนนานาชาติ และมีเป้าหมายแผนหลัก เพื่อจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่มีคุณภาพสูง โดยตัวบ่งชี้สมรรถนะซึ่งประกอบด้วย อัตราความพึงพอใจ ของนักศึกษาจากการสำรวจความคิดเห็น การประเมินผลหลักสูตรและการสอน โดยการสำรวจการสอน และประเมินผลรายวิชา อัตราความก้าวหน้าของนักศึกษา และความพึงพอใจของนายจ้างต่อผลงานของผู้สำเร็จการศึกษา

(2) การบริการนักศึกษามีเป้าหมายแผนหลัก เพื่อจัดให้บริหารนักศึกษา ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักศึกษาทุกคน และช่วยสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยให้ดึงดูดนักศึกษา โดยมีตัวบ่งชี้สมรรถนะที่ประกอบด้วย ความพึงพอใจในการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวก (จากการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษา) การให้ทุนการศึกษาเพื่อดึงดูดนักศึกษาที่มีผลการเรียนดี และการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อปรับปรุงทักษะการเรียนรู้

(3) การวิจัย มีเป้าหมายหลัก เพื่อผลิตงานวิจัยที่มีคุณภาพ ในสาขาวิชา และการเป็นสถาบันสำหรับการฝึกอบรมการวิจัย ให้กับนักศึกษาที่มีผลการศึกษาดี โดยมีตัวบ่งชี้สมรรถนะที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการวิจัย ทุนวิจัย และความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการควบคุมงานวิจัย และโครงสร้างพื้นฐานการวิจัย

(4) การบริการชุมชน มีเป้าหมายหลัก เพื่อเพิ่มการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ กับศิษย์เก่าและเพื่อน ๆ ของมหาวิทยาลัย โดยมีตัวบ่งชี้สมรรถนะที่ประกอบด้วย สมาชิกภาพของสมาคมศิษย์เก่า การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ในมหาวิทยาลัย และเงินทุนที่ได้รับจากผู้บริจาคและการสนับสนุนต่าง ๆ

(5) การบริหารจัดการ ประกอบด้วยเป้าหมายหลักด้านทรัพยากรบุคคล เพื่อดึงดูดและรักษาไว้ซึ่งบุคลากรที่มีผลงานดี ให้ความเท่าเทียมกัน และให้โอกาสในการปรับปรุงพัฒนาทักษะ และความก้าวหน้า โดยมีตัวบ่งชี้คือ การสร้างความแข็งแกร่ง ให้แก่การประเมินผลงานของบุคลากร เป้าหมายหลักด้านทรัพยากรการเงิน เพื่อการเลื่อนขั้นผู้มีผลงานดี และการจัดสรรเงิน โดยมีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การเพิ่มค่าจ้างในการทำงานล่วงเวลา ผลงานในการลงทุน และการให้เงินสนับสนุน การหยุดพักหลังการทำงานอันยาวนาน และเป้าหมายหลักด้านระบบการบริหาร เพื่อให้การสนับสนุนกิจกรรมทั้งหมดของสถาบัน ให้มีการพัฒนา บำรุงรักษา และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยมีตัวบ่งชี้ คือ การบูรณาการข้อมูล นักศึกษา ทรัพยากรบุคคล และระบบการเงิน (<http://www.unsw.edu.au/standards/restricted/webguidelines/unswweb10-5.html>)

การเรียนและการฝึกวิชาทหาร ดำเนินการโดย Department of Military Education and Training (DMET) โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การฝึกกร่วม (Common Military Training) และการฝึกแยกของแต่ละเหล่าทัพ (Single Service Training) โดยใช้เวลาช่วงก่อน และหลังการเปิดภาคเรียนรวม 15 สัปดาห์ สำหรับการปลูกฝังคุณลักษณะผู้นำนั้น เนื่องจากเป็นสถาบันที่ผลิตนายทหารหลักทั้งสามเหล่าทัพ ให้กับกองทัพออสเตรเลีย ดังนั้น หลักสูตรภาวะผู้นำของโรงเรียนรวมเหล่าออสเตรเลีย จึงได้รับการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา (Australian Defence Force Academy, 2000)

4.3 โรงเรียนรวมเหล่าแคนาดา (Royal Military College of Canada)

โรงเรียนรวมเหล่าแคนาดา ตั้งอยู่ที่เมืองคิงสตัน(Kingston) มลรัฐออนตาริโอ(Ontario) ประเทศแคนาดา มีหน้าที่ให้การศึกษา และฝึกอบรมนักเรียนทหาร เพื่อผลิตนายทหารสัญญาบัตร ให้กับกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศของประเทศแคนาดา โดยมีคติพจน์ว่า Truth,Duty และ Valour ผู้ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนรวมเหล่าแคนาดา ต้องมีความเป็นผู้นำในตนเองสูงกว่าผู้ที่จบการศึกษาจากที่อื่น ปัจจุบันมีนักเรียนประมาณ 900 คน และเป็นสถาบันที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากมหาวิทยาลัยพลเรือน (Royal Military College of Canada, 1997)

โรงเรียนรวมเหล่าแคนาดา บริหารงาน โดยคณะกรรมการบริหาร (Board of Governors for the Royal Military College of Canada) ซึ่งมีหน้าที่ในการรายงานผลการดำเนินงาน ให้แก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ให้คำปรึกษาและอำนวยความสะดวก ในกิจการทั้งปวง ของโรงเรียนรวมเหล่าแคนาดา นอกจากนี้ คณะกรรมการบริหารยังทำหน้าที่ที่ทบทวน และปรับปรุงยุทธศาสตร์ แนวทาง/แผนการดำเนินงานระยะยาวของโรงเรียนรวมเหล่าแคนาดา ปรับปรุงสาขาวิชา ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้บัญชาการโรงเรียนรวมเหล่าแคนาดา เพื่อให้ได้ผลผลิต คือ นายทหารสัญญาบัตรที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยคณะกรรมการบริหารโรงเรียนรวมเหล่าแคนาดา จำนวน 17 คน ประกอบด้วย ประธาน 1 คน เป็นพลเรือน รองประธาน 1 คน เป็นนายทหาร และสมาชิกอีก 15 คน ได้แก่ ผู้บัญชาการโรงเรียนรวมเหล่าแคนาดา ผู้แทนจากกองทัพเรือ กองทัพบก และกองทัพอากาศ และที่เหลือเป็นพลเรือน(<http://www.ca/boardgov/tor/index.html>)

การฝึกหัดศึกษาที่โรงเรียนรวมเหล่าแคนาดา แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ การเรียนภาควิชาการ การฝึกวิชาทหารและภาวะผู้นำ การฝึกภาษาที่สอง และการฝึกพลศึกษา

การเรียนภาควิชาการของโรงเรียนรวมเหล่าแคนาดา มีทั้งระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี โดยมีอาจารย์ในฝ่ายวิชาการ (Academic Wing) เป็นพลเรือน ประมาณร้อยละ 80 และคณบดีทุกคณะเป็นพลเรือน จัดการศึกษาระดับปริญญาตรี (หลักสูตร 4 ปี) ทางด้านศิลปศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การเมือง เศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ ยุทธศาสตร์และการทหาร คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี วัสดุศาสตร์ อวกาศ วิทยาศาสตร์ทั่วไป วิศวกรรมเคมี วิศวกรรมวัสดุ วิศวกรรมโยธา วิศวกรรมคอมพิวเตอร์วิศวกรรมไฟฟ้า และวิศวกรรมเครื่องกล (<http://www.rmc.ca/academic>)

การฝึกวิชาทหารและภาวะผู้นำ จัดการฝึกโดยฝ่ายวิชาทหาร (Military Wing) ซึ่งจะประสานงานกับฝ่ายวิชาการ ที่ทำหน้าที่สอนวิชาที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำ ได้แก่ วิชาจิตวิทยาเบื้องต้น ในชั้นปีที่ 1 โดยเน้นการทำ ความเข้าใจต่อสภาวะการณ์ต่าง ๆ ของบุคคล และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและหมู่คณะในสังคม วิชาพฤติกรรมขององค์กรและภาวะผู้นำ เรียนในชั้นปีที่ 3 ในเรื่องการ

จัดองค์กร และโครงสร้างภายในองค์กร โดยมีการฝึกแก้ปัญหาทั้งด้านการทหารและด้านอุตสาหกรรม และวิชาจริยศาสตร์และความเป็นมืออาชีพในทางทหาร เรียนในชั้นปีที่ 4 โดยเน้นในเรื่องความสำคัญของเกียรติและศักดิ์ศรีของตนเอง ความซื่อสัตย์สุจริต ตำนานที่ดีในตนเอง และการวิเคราะห์ทำความเข้าใจในคตินิยมที่ว่า กล้าหาญ ซื่อสัตย์ และรับผิดชอบต่อหน้าที่ (Truth, Duty และ Valour) ให้ถ่องแท้

นักเรียนชั้นปีที่ 1 จะได้รับการฝึกและปลูกฝัง จากนักเรียนชั้นปีที่ 2 โดยฝึกการเป็นผู้รับคำสั่ง และเมื่อเป็นนักเรียนชั้นสูง จะต้องเปลี่ยนเป็นผู้ออกคำสั่ง / ผู้สอนและผู้ฝึก ซึ่งจะต้องเรียนรู้การวางแผน การจัดการ และประเมินค่าผู้ใต้บังคับบัญชา จากภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ และจะได้รับการประเมินค่าจากนายทหาร ซึ่งจะทำเป็นเอกสาร เสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาความก้าวหน้าทีประกอบด้วย ผู้บังคับการกรมนักเรียนและคณะนายทหาร สำหรับนักเรียนที่มี ผลการประเมินค่าต่ำ จะมีโอกาสได้ปรับปรุงตัว / เรียนซ้ำชั้น / ปลดออกจากกองทัพได้ (Royal Military College of Canada, 1997)

4.4 โรงเรียนรวมเหล่าญี่ปุ่น (Royal Japanese Military Academy)

โรงเรียนรวมเหล่าญี่ปุ่น ตั้งอยู่ที่เมืองโยโกสุกะ จัดการศึกษาระดับปริญญาตรี 4 ปี และระดับสูงกว่าปริญญาตรี โดยมีผู้บัญชาการโรงเรียน (President) เป็นพลเรือน และมีรองผู้บัญชาการสองคน เป็นนายทหาร 1 คน และพลเรือน 1 คน มีอาจารย์ฝ่ายวิชาการเป็นพลเรือนทั้งสิ้นประมาณ 325 คน และฝ่ายวิชาทหาร เป็นนายทหารสัญญาบัตร 142 คน นายทหารชั้นประทวน 99 คน และบุคลากรอื่น ๆ อีก 308 คน รวม 877 คน โดยมีนักเรียนเป็นเหล่าทหารบก 300 คน ทหารเรือ 300 คน และ ทหารอากาศ 130 คน รวม 530 คน

ผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนรวมเหล่าญี่ปุ่น จะต้องเรียนทั้งสิ้น 155 หน่วยกิต ประกอบด้วย วิชาพื้นฐานทั่วไป 36 หน่วยกิต ภาษาต่างประเทศ 14 หน่วยกิต พลศึกษา 6 หน่วยกิต วิชาหลัก 16 สาขาให้เลือก 76 หน่วยกิต และวิชาทหาร 23 หน่วยกิต ได้รับการประสาทปริญญาด้านสังคมศาสตร์ ในสาขาบริหารศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้านวิทยาศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ ในสาขาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมีประยุกต์ ฟิสิกส์ประยุกต์ ธรณีวิทยา วิศวกรรมไฟฟ้า วิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์ วิศวกรรมสื่อสาร วิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมความเที่ยงตรง วิศวกรรมโยธา วิศวกรรมอากาศยาน วิศวกรรมวัสดุ และคอมพิวเตอร์

ผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนรวมเหล่าญี่ปุ่นจะต้องออกไปเป็นผู้นำหน่วยทหารในอนาคต ดังนั้น การมีลักษณะผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญ และการศึกษาจะต้องทำให้เกิดความสมดุลระหว่างการศึกษามีความรู้ มีจิตใจสูง มีจริยธรรม และการปลูกฝังคุณลักษณะทหาร ทั้งนี้จะต้องสร้างให้นักเรียนมีไหวพริบ และขีดความสามารถในการปรับตัวและเผชิญปัญหาในอนาคต (Royal Japanese Military Academy, 1997)

5. คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเหล่าทัพ สังกัดกระทรวงกลาโหม

กระทรวงกลาโหม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับ การป้องกัน และรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักร โดยให้มีกำลังทหารไว้เพื่อปฏิบัติการกิจด้านการรบ การพัฒนาประเทศ และเพื่อรักษาประโยชน์ของชาติ (พระราชบัญญัติจัดระเบียบกระทรวงกลาโหม, 2503) ในกรณีนี้ กระทรวงกลาโหมได้มีการจัดตั้งโรงเรียนเหล่าทัพขึ้น เป็นการเฉพาะมาแล้วกว่า 100 ปี เพื่อผลิตนายทหารสัญญาบัตรหลัก ซึ่งจะเป็นผู้นำทหารในการปฏิบัติการกิจดังกล่าวให้กับกระทรวงกลาโหม

ทหาร คือ วิชาชีพเฉพาะวิชาชีพหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะพิเศษ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างจากอาชีพอื่น (Janowitz , 1960) ต้องปลูกฝังให้เกิดค่านิยมในการปฏิบัติการกิจโดยไม่มีขีด จำกัด ขอมเสียดสละได้แม้กระทั่งชีวิต (Janowitz , 1971) และจำเป็นต้องมีสถาบันฝึกฝนและหล่อหลอมขึ้นเป็นการเฉพาะ ต่างไปจากสถาบันการศึกษาของพลเรือน เพื่อสอนและฝึกให้ทหารอาชีพสามารถทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยไม่มีข้อแม้ (เกษม นภาสวัสดิ์, 2534)

ในอีกนัยหนึ่ง ทหาร คือ นักรบ ซึ่งเป็นความหมายที่เข้าใจโดยทั่วไปและกองทัพไทยพยายามขยายความหมายให้กว้างขึ้น โดยสร้างเอกลักษณ์ของทหารไทย ให้มีความหมายว่า เป็นนักรบ นักพัฒนา คือพัฒนาทั้งด้านการทหาร ด้านเศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา ด้านการเมือง ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ในลักษณะบูรณาการ และเรียกรวมกันว่า ความมั่นคง จึงเป็นบริบทที่ต้องการให้เกิดความเข้าใจขึ้นใหม่ ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว ทหารก็กำเนิดมาจากพลเรือน ทหารก็คือพลเรือน พลเรือนก็คือทหารที่เข้าสู่โลกของความรัก ความใฝ่ฝันของชีวิต โดยการเข้ามาสู่อชีพทหาร ด้วยความภาคภูมิใจและต้องการเป็นนักรบรับใช้ชาติ รับใช้แผ่นดิน เชียงบรรพบุรุษ นักรบไทยที่ยอมสละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี (สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ , 2543)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (2541) ได้พระราชทานพระบรมราชาวาจาแก่ทหารรักษาพระองค์ ในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ ถึงหน้าที่ของทหารและการฝึกฝน และพัฒนาความรู้ความสามารถ ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถปฏิบัติการกิจทั้งในด้านยุทธการและการพัฒนา ได้อย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ ดังนี้

“...ทหารนั้น มีหน้าที่หลักอยู่ที่การธำรงรักษาอิสรภาพอธิปไตยของชาติ ไว้ด้วย แสขนานภาพก็จริง แต่ยังมีหน้าที่อื่นอีกซึ่งมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน คือการบำบัดบรรเทา ความทุกข์ยาก และการพัฒนาสร้างสรรค์ให้เกิดความเจริญรุ่มเย็นแก่บ้านเมืองและประชาชน หน้าที่ นี้ดูกันอย่างผิวเผินจะเห็นว่าไม่สำคัญนัก แต่ถ้าพิจารณาถี่ถี่ลึกซึ้งจะเห็นกระจ่างว่า ความมั่นคง ปลอดภัยของประเทศนั้น นอกจากจะต้องมีกำลังรบที่เข้มแข็งและอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ก้าวหน้าทันสมัยแล้ว ยังจำเป็นที่ประชาชนจะต้องมีความวัฒนาผาสุกปลอดภัยอันเกิดจากภัยพิบัติได้ทันการณ์ ทันท่วงที และมีความเจริญต่าง ๆ ด้วย เมื่อภาระและหน้าที่มีอยู่ดังนี้ทหารจึงต้องพยายามฝึกฝนและพัฒนาขีดความสามารถให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจทั้งด้านยุทธการ และการปฏิบัติพัฒนา ตลอดจนการช่วยเหลือบรรเทาความทุกข์ยากเดือดร้อนอันเกิดจากภัยพิบัติได้ทันการณ์ ทันท่วงที และมีประสิทธิภาพ จึงขอให้ทหารทั้งหลายได้ทำความเข้าใจในความเข้าใจในหน้าที่ของตนให้ทราบชัด จักได้สามารถร่วมมือกันปฏิบัติภารกิจทั้งปวงได้อย่างมีเอกภาพ ให้สัมฤทธิ์ผลเป็นคุณ เป็นประโยชน์ เป็นความวัฒนาผาสุกแก่ประเทศชาติ และเป็นเกียรติ เป็นศักดิ์ศรี แก่สถาบันกองทัพไทย...”

จากพระบรมราโชวาท แสดงให้เห็นว่า ทหารจำเป็นต้องฝึกฝน และพัฒนาความรู้ ความสามารถให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ กระทรวงกลาโหมจึงดำเนินการจัดการศึกษาให้กับบุคคลที่ต้องการ เป็นทหารโดยวิชาชีพ

5.1 พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา และข้อบังคับที่เกี่ยวกับโรงเรียนทหาร กระทรวง กลาโหม

พระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จการศึกษาวิชาทหาร (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2533

มาตรา 3 ให้ผู้สำเร็จวิชาทหารจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า กองทัพบก โรงเรียนนายเรือ กองทัพเรือ โรงเรียนนายเรืออากาศ กองทัพอากาศ และโรงเรียนแผนที่ กองบัญชาการทหารสูงสุด ตามหลักสูตรที่สภาการศึกษาวิชาทหารกำหนด ได้รับปริญญาตรีในสาขาที่มีการสอนในสถาบันการศึกษานั้น

มาตรา 5 และมาตรา 6 ให้จัดตั้งสภาการศึกษาวิชาทหารขึ้น อันประกอบไปด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บัญชาการทหารอากาศ เสนาธิการทหาร เสนาธิการทหารบก เสนาธิการทหารเรือ เสนาธิการทหารอากาศ เจ้ากรมการศึกษาวิจัย เจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก เจ้ากรมยุทธศึกษาทหารเรือ เจ้ากรมยุทธศึกษาทหารอากาศ ผู้บัญชาการสถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง ผู้บัญชาการสถาบันวิชาการทหารเรือชั้นสูง ผู้บัญชาการสถาบันวิชาการทหารอากาศชั้นสูง ผู้บัญชาการโรงเรียนแผนที่ ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระ

จุลจอมเกล้า ผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรือ และผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรืออากาศ เป็นกรรมการ และให้สภาการศึกษาวิชาการทหาร มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

- 1) พิจารณาอนุมัติการจัดตั้ง รวม และยุบเลิกสาขาวิชา
- 2) พิจารณาอนุมัติหลักสูตรของแต่ละสาขาวิชา
- 3) กำหนดวิธี อันจะยังการศึกษาวิชาการทหารให้เจริญยิ่งขึ้น
- 4) กำหนดพื้นความรู้ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์การเข้าเป็นนักเรียนวิชาการทหาร ระยะเวลาการศึกษา การสอบ และเงื่อนไขในการรับปริญญา
- 5) อนุมัติให้ปริญญา ประกาศนียบัตรชั้นสูง และประกาศนียบัตร
- 6) อนุมัติให้ปริญญาเกิตติมศักดิ์
- 7) วางระเบียบ และออกข้อบังคับเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

และอาจมอบให้สถาบันการศึกษาใดเป็นผู้วางระเบียบ และออกข้อบังคับสำหรับสถาบันการศึกษานั้นเป็นเรื่อง ๆ ไปก็ได้

ในการรักษามาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศ ให้สภาการศึกษาวิชาการทหารคำนึงถึงมาตรฐาน โดยทั่วไปที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดสำหรับสถาบันอุดมศึกษาด้วย

ดังนั้น ผู้สำเร็จการศึกษาวิชาทหารจากทั้ง 3 เหล่าทัพ จะได้รับปริญญาตรีในสาขาที่มีการสอนในสถาบันการศึกษานั้น โดยการจัดการศึกษานั้น ได้มีการจัดตั้งสภาการศึกษาวิชาการทหารอันประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูงของทั้งสามเหล่าทัพ เป็นกรรมการ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาวิชาการทางทหาร ในเรื่องหลักสูตร หลักเกณฑ์การเข้าเป็นนักเรียนวิชาการทหาร การสอบ การวางระเบียบ ข้อบังคับ สำหรับสถานศึกษาทั้ง 3 เหล่าทัพ

พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยการกำหนดชื่อปริญญาและอักษรย่อในสาขาวิชาการทหารของโรงเรียนนายเรือพระจุลจอมเกล้า กองทัพบก โรงเรียนนายเรือ กองทัพเรือ และโรงเรียนนายเรืออากาศ กองทัพอากาศ พ.ศ.2539 กำหนดไว้ดังนี้

- 1) สาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ เรียกว่า “วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต” ใช้อักษรย่อ “วศ.บ.”
 - 2) สาขาวิทยาศาสตร์ เรียกว่า “วิทยาศาสตร์บัณฑิต” ใช้อักษรย่อ “วท.บ.”
 - 3) สาขาวิชาศิลปศาสตร์ เรียกว่า “ศิลปศาสตรบัณฑิต” ใช้อักษรย่อ “ศศ.บ.”
- ทั้งนี้ให้ระบุชื่อวิชาเอกในวงเล็บต่อท้ายปริญญาด้วยถ้ามี

ข้อบังคับสภาการศึกษาวิชาการทหาร ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรีของโรงเรียนทหาร พ.ศ.2538

1. โรงเรียนเหล่าทัพแต่ละแห่งจัดทำหลักสูตรการศึกษาในมาตรฐานระดับปริญญาตรี โดยมีระยะเวลาศึกษาประมาณ 10 ภาคการศึกษา หรือ 5 ชั้นปีการศึกษา โดยในแต่ละปีการศึกษา มี 2 ภาค ภาคการศึกษามีระยะเวลาไม่น้อยกว่า 10 สัปดาห์ และจะต้องมีภาคการฝึก อันได้แก่ การฝึกภาคปฏิบัติในสนาม ในป่า ในทะเล บนอากาศ การดูงาน หรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความรู้ทางทหาร ทั้งในและนอกราชอาณาจักร อย่างน้อย 1 ภาค

2. หน่วยกิตตลอดหลักสูตร มีจำนวน ไม่น้อยกว่า 180 หน่วยกิต แต่ไม่เกิน 240 หน่วยกิต โดยจะต้องศึกษาวิชาพื้นฐานทั่วไป ไม่น้อยกว่า 50 หน่วยกิต วิชาเฉพาะสาขาหรือวิชาเอก ไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต วิชาเลือกไม่เกิน 20 หน่วยกิต วิชาทหารไม่เกิน 82 หน่วยกิต

3. การวัดผลการศึกษาเป็นไปตามหลักวิชาการวัดและประเมินผล โดยมีอักษรระดับคะแนนที่เป็นตัวอักษร จากระบบ 4 แด้ม ดังนี้

อักษรระดับคะแนน A	หมายถึง ดีมาก	มีค่าเท่ากับ 4.0
อักษรระดับคะแนน B+, B	หมายถึง ดี	มีค่าเท่ากับ 3.5, 3.0
อักษรระดับคะแนน C+, C	หมายถึง พอใช้	มีค่าเท่ากับ 2.5, 2.0
อักษรระดับคะแนน D+, D	หมายถึง อ่อน (ผ่าน)	มีค่าเท่ากับ 1.5, 1.0
อักษรระดับคะแนน F	หมายถึง อ่อนมาก (ตก)	มีค่าเท่ากับ 0

ส่วนในรายวิชาที่ไม่มีหน่วยกิต มีระดับคะแนนที่เป็นตัวอักษร ดังนี้

อักษรระดับ S หรือ P หมายถึง ผ่าน

อักษรระดับ U หรือ N หมายถึง ไม่ผ่าน

4. ผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเหล่าทัพ มีสิทธิได้รับปริญญาตรีตาม พระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการทหาร พ.ศ. 2497 ต้องมีคุณสมบัติดังนี้

- 1) ศึกษาวิชาการได้ครบทุกวิชาตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
- 2) มีผลการศึกษาได้แต้มเฉลี่ยสะสมไม่น้อยกว่า 2.00

5. โรงเรียนเหล่าทัพใช้ข้อบังคับต่าง ๆ นี้เป็นเกณฑ์ในการจัดทำหลักสูตรการศึกษารวมทั้งสามารถกำหนดระเบียบ ข้อบังคับปลีกย่อย ได้ตามความเหมาะสม

ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยโรงเรียนทหาร พ.ศ.2543

ผู้ที่เข้าศึกษาในโรงเรียนเหล่าทัพ จะต้องได้รับการคัดเลือก โดยผู้สมัครจะต้องสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของกระทรวงศึกษาธิการ หรือเทียบเท่า มีอายุไม่เกิน 20 ปี บริบูรณ์ มีสัญชาติไทย และบิดามารดามีสัญชาติไทยโดยกำเนิด มีอวัยวะ รูปร่าง ลักษณะท่าทาง และขนาดของร่างกายเหมาะแก่การเป็นทหาร ไม่เป็นโรคที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร ไม่เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรม ไม่มีหนี้สินส่วนตัว ไม่อยู่ระหว่างเป็นจำเลยในคดีอาญา และไม่เคยต้องคำพิพากษาโทษจำคุกเว้น ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างพักราชการเนื่องจากความผิด หรือหนีราชการ ไม่เป็นผู้เคยถูกปลดเพราะความผิด หรือถูกไล่ออกจากราชการ บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง เป็นผู้มีอาชีพอันชอบธรรม เป็นผู้ได้รับอนุญาตจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ให้สมัครเข้าเป็นนักเรียนทหาร

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า โรงเรียนทหารเป็นโรงเรียนที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากพลเรือน ดังนั้น การดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเหล่าทัพให้มีประสิทธิภาพ ประสพผลสำเร็จได้นั้น โรงเรียนเหล่าทัพจะต้องพิจารณา ดำเนินการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนทหาร

5.2 คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของกระทรวงกลาโหม

ปัจจุบันภัยคุกคามของชาติ มีรูปแบบที่หลากหลายและสลับซับซ้อนมากกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมของโลกหลังจากการสิ้นสุดสงครามเย็น และการแผ่ขยายอำนาจทางเศรษฐกิจของโลกตะวันตก ทำให้กองทัพไทย ซึ่งมีหน้าที่หลักในการป้องกันประเทศจากการรุกรานของอิทธิพลศัตรู และรักษาเอกราชอธิปไตยของชาติ ต้องมีการปรับตัวตลอดเวลา นอกจากนี้กองทัพยังได้รับมอบภารกิจเพิ่มเติมในการพัฒนาประเทศ บรรเทาสาธารณภัยและรักษาสันติภาพร่วมกับองค์การระหว่างประเทศอีกด้วย บทบาทของทหารที่เปลี่ยนไปทำให้ทหารต้องพัฒนาตัวเองให้มีความรอบรู้ทั้งงานในหน้าที่และความรู้ทั่วไป ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา และเทคโนโลยี เพื่อให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน อันจะทำให้ทหารสามารถปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี (พิศาล บัวสรวง, 2543) เหตุผลและความจำเป็นที่กองทัพต้องทำการประกันคุณภาพการศึกษา (กรมยุทธศึกษาทหาร , 2543) เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ซึ่งประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน และระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก

การประกันคุณภาพการศึกษาภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน การจัดระบบการบริหารการศึกษาของกองทัพ จึงต้องสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กองทัพต้องพร้อมรับการประเมินมาตรฐาน การศึกษาจากหน่วยงานภายนอกกองทัพ ปัจจุบันสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนหลายแห่ง ได้นำระบบการประกันคุณภาพ เข้ามาประยุกต์ใช้กับระบบการศึกษาแล้ว การจัดการศึกษาของกองทัพจึงต้องคำนึงถึงมาตรฐานการศึกษาของภายนอกและมาตรฐานการศึกษาตามความต้องการของกองทัพด้วย

การประกันคุณภาพการศึกษาของกองทัพ หมายถึง แนวปฏิบัติของสถาบันการศึกษาของกองทัพที่ได้ดำเนินการตามระบบ หรือแผนงานที่กำหนดไว้ อันจะทำให้เกิดความมั่นใจว่าได้ผู้สำเร็จการศึกษาตามคุณลักษณะทหารที่พึงประสงค์ตามความต้องการ ของกองทัพ ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของกองทัพ แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และการศึกษาดั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป

นโยบายการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของกระทรวงกลาโหม เพื่อให้สถาบันการศึกษาของกระทรวงกลาโหม และผู้ที่สำเร็จการศึกษา มีคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ตามที่กระทรวงกลาโหมต้องการ และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กระทรวงกลาโหม จึงกำหนดนโยบายในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา สถาบันการศึกษาของกระทรวงกลาโหม ดังต่อไปนี้

(1) เร่งรัดการให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันการศึกษาของกระทรวงกลาโหม เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพและรักษามาตรฐานการศึกษาสถาบันการศึกษาของกระทรวงกลาโหมอย่างต่อเนื่อง โดยให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อบริหารและกำกับดูแลงานด้านมาตรฐานการศึกษา

(2) ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาของกระทรวงกลาโหมสามารถสร้างกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา โดยจัดให้มีระบบการตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการขึ้นเป็นการภายใน

(3) ให้สถาบันการศึกษาของกระทรวงกลาโหมนำรูปแบบ และวิธีการในการประกันคุณภาพการศึกษาที่กระทรวงกลาโหมกำหนดขึ้น เป็นแนวทางในการดำเนินการ โดยปรับปรุงหรือพัฒนาได้ตามความเหมาะสม

(4) ดำเนินการให้แต่ละสถาบันการศึกษาของกระทรวงกลาโหม กำหนดแผนการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงกลาโหมให้เป็นรูปธรรม

(5) ให้ส่วนราชการของกองบัญชาการทหารสูงสุดและเหล่าทัพ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของกำลังพล แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น เพื่อตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของแต่ละสถาบันการศึกษา

(6) ให้มีการรายงานผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ของแต่ละสถาบันการศึกษาไปตามลำดับชั้นต่อคณะกรรมการที่กระทรวงกลาโหมได้แต่งตั้งขึ้น ของทุกสิ้นปีการศึกษา

(7) ส่งเสริมให้มีความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานสถาบันการศึกษาในกระทรวงกลาโหม และหน่วยงานนอกกระทรวงกลาโหม ในกิจกรรมประกันคุณภาพการศึกษา อันจะนำมาซึ่งการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงกลาโหม ให้มีความทันสมัยและเหมาะสมกับสถานการณ์โดยทั่วไป และพร้อมรับการตรวจสอบคุณภาพจากภายนอก

(8) ส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูล และกิจกรรมประกันคุณภาพการศึกษา ของสถาบันการศึกษาของกระทรวงกลาโหมต่อสาธารณชน

สถาบันการศึกษาของกองทัพ เป็นสถาบันการศึกษาที่ได้รับการเชื่อถือและยอมรับว่า สามารถผลิตบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถตามที่กองทัพต้องการ เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ มาตรฐานการศึกษาของกองทัพประกอบด้วย (กรมยุทธศึกษาทหาร, 2543)

(1) มาตรฐานด้านปัจจัย กองทัพจะพัฒนาบุคลากรผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ สนับสนุนการใช้จ่ายงบประมาณและอุปกรณ์ในการจัดการศึกษาอย่างเพียงพอ และค้ำทุ่น มีนโยบายการศึกษาอย่างชัดเจน หลักสูตรการศึกษาได้รับการปรับปรุง พัฒนาให้ทันสมัยอยู่เสมอ

(2) มาตรฐานด้านกระบวนการ สถาบันการศึกษาของกองทัพจะพัฒนากระบวนการบริหารจัดการ กระบวนการเรียนการสอน กระบวนการวิจัย และกระบวนการให้บริการทางการศึกษา ให้เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พัฒนาการวิจัยอย่างต่อเนื่อง และบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการศึกษา

(3) มาตรฐานด้านผู้เรียน คือ มีผลสัมฤทธิ์การศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด และมีคุณลักษณะด้านการศึกษา ด้านการทหาร ด้านสังคม และด้านความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทั้งนี้ผู้สำเร็จการศึกษาต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถเป็นพลเมืองดี มีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

วัตถุประสงค์ของการจัดทำระบบการประกันคุณภาพการศึกษา กรมยุทธศึกษาทหาร (2543) ระบุไว้ดังนี้

- (1) เพื่อสร้างความมั่นใจ การยอมรับ และความพึงพอใจในคุณภาพการศึกษา
- (2) เพื่อส่งเสริมให้มีการร่วมมือ ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
- (3) เพื่อวิเคราะห์และประเมินวิธีปฏิบัติงานของหน่วย และนำมาแก้ไข และปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ
- (4) เพื่อพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการฝึกอบรมและการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- (5) เพื่อให้สถาบันการศึกษาทางทหาร มีขีดความสามารถในการสร้าง และพัฒนาองค์ความรู้หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ และการวิจัยพัฒนาที่ตอบสนองการแก้ไขปัญหาของกองทัพ
- (6) เพื่อให้การบริหารงบประมาณ วิชาการ และวิชาวิทยาการทหารมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

องค์ประกอบของคุณภาพหรือปัจจัยที่ใช้เป็นแนวทางในการตรวจสอบคุณภาพ สถาบันการศึกษาของกองทัพเรือ ในระดับปริญญาตรีขึ้นไป (กรมยุทธศึกษาทหาร, 2543) มี 9 องค์ประกอบ คือ

- (1) ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์และแผนงาน
- (2) การเรียนการสอน
 - หลักสูตร
 - ครู/อาจารย์
 - กระบวนการเรียนการสอน
 - ผู้เรียน
 - การวัดผลและประเมินผล
 - อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

- (3) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (รวมการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม)
- (4) การวิจัย
- (5) การบริการทางวิชาการ
- (6) ทรัพยากรการเรียนรู้ (ห้องสมุด คอมพิวเตอร์ สื่อการเรียนการสอน)
- (7) การบริหารและการจัดการ (บุคลากรสนับสนุน)
- (8) การเงินและงบประมาณ
- (9) ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่จะกล่าวถึงเป็นอันดับแรก เป็นผลงานของวันชัย ศิริชนะ (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา สำหรับสถาบันอุดมศึกษา ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อศึกษาแนวคิดพื้นฐาน หลักการ โครงสร้าง วิธีการ และหลักเกณฑ์ในการประกันคุณภาพการศึกษาของประเทศต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในการศึกษาได้ใช้วิธีวิเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับระบบการประกันคุณภาพการรับรองวิทยฐานะ และข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน และประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของทุกประเทศที่ได้ศึกษามาได้เน้นถึงหลักการในเรื่องความเป็นอิสระ (Autonomy) ควบคู่ไปกับความพร้อมที่จะรับการตรวจสอบจากภายนอก (Accountability) ของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งนี้โดยแต่ละประเทศมีกลไกการดำเนินการและวิธีการในรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปตามประสบการณ์ และจารีตนิยมของคนสำหรับรูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา สำหรับสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่พัฒนาขึ้น ได้ใช้กระบวนการรับรองวิทยฐานะ โดยการแบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 แบบ คือ แบบที่ 1 ใช้ระบบการตรวจสอบกลไกการควบคุมคุณภาพทางวิชาการภายในที่สถาบันได้จัดให้มีขึ้น โดยลักษณะนี้จะใช้กับสถาบันอุดมศึกษาหรือหลักสูตรที่เปิดดำเนินการไปแล้ว และเป็นระบบที่ให้เป็นไปโดยความสมัครใจ แบบที่ 2 ใช้ระบบตรวจสอบผลการดำเนินการสำหรับสถาบันหรือหลักสูตรที่ขอจัดตั้งหรือเปิดดำเนินการใหม่ และเมื่อเห็นว่ามาตรการและเกณฑ์การดำเนินการเหมาะสมก็ให้การรับรองวิทยฐานะ โดยทั้งสองแบบมุ่งเน้นการกระตุ้นให้สถาบันอุดมศึกษามีอิสระในการกำกับดูแลตนเอง โดยการสร้างระบบควบคุมคุณภาพ ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของตนด้วยตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ระบบการประกันคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ : การอุดมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาของระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการอุดมศึกษาในประเทศไทย และเพื่อเสนอวิสัยทัศน์/ภาพในอนาคตที่พึงประสงค์ในเรื่องระบบการประกันคุณภาพ และมาตรฐานการ อุดมศึกษาไทย ผลการวิจัย พบว่า การอุดมศึกษาของไทย ขาดความเป็นเอกภาพ ทำให้คุณภาพ ทางวิชาการไม่ได้มาตรฐานในระดับที่น่าพอใจ แม้นในสาขาวิชาเดียวกัน การควบคุมการผลิตให้ได้ คุณภาพ และมาตรฐาน ดังนั้น ทบวงมหาวิทยาลัย ได้กำหนดหลักการ แนวทางการประกันคุณภาพ การศึกษาไว้ว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา จะต้องยึดหลักการการ ให้เสรีภาพทางวิชาการ (Autonomy) และมีอิสระในการกำหนดแนวทางในการบริหาร และดำเนินการใด ๆ ทางวิชาการ (Academic Freedom) ให้มีระบบการควบคุมคุณภาพภายใน (Internal Quality Control) การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Auditing) จากภายนอก และการประเมินผล (Quality Assessment) โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและประเมินผลจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น ผู้ แทนทบวงมหาวิทยาลัย ผู้แทนสมาคมวิชาการ/วิชาชีพ ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ผู้ที่สถาบัน อุดมศึกษากำหนด และผู้แทนจากผู้ใช้บัณฑิต และในปัจจุบันมีการดำเนินงานเกี่ยวกับการประกัน คุณภาพการศึกษา ดังนี้ 1) มีการเผยแพร่หลักการ และนโยบายเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาขึ้น ภายในสถาบันให้บุคลากรได้ทราบ 2) สร้างความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และความสำคัญ ของการประกันคุณภาพการศึกษา 3) มีนโยบาย และระบบการส่งเสริมสนับสนุน และติดตามผลการ วิจัย ตลอดจนการบริหารทางวิชาการที่ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ 4) มีการส่งเสริมให้มีการใช้งาน อาคาร สถานที่ ห้องสมุด และทรัพยากรการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ให้ได้ประโยชน์สูงสุด รวมทั้งมี ระบบการติดตามและประเมินผล 5) มีการส่งเสริมและพัฒนาคณาจารย์ และบุคลากรในสถาบันอย่างต่อเนื่อง 6) มีการสร้างระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินการ และจัดให้มีองค์กรภายนอกตรวจสอบคุณภาพ (Quality Auditing) การประเมินคุณภาพทางการศึกษา (Quality Assessment) การรับรองวิทยฐานะ (Accreditation) และการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Quality and Enhancement)

สุวิมล ราชชนนบริบาล (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการประกัน คุณภาพทางการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ เพื่อ สสำรวจรูปแบบกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิ ยาลัย ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร และอาจารย์ต่อกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาใน สถาบันอุดมศึกษา และเสนอแนวทางในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดม

ศึกษา โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารแบบสำรวจ จาก 11 สถาบัน แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร 16 สถาบัน และแบบสอบถามผู้บริหารและอาจารย์ 6 สถาบัน ผลการวิจัย พบว่า สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งมีการเผยแพร่หลักการและนโยบายเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถาบัน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา ส่วนใหญ่มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายของทบวงมหาวิทยาลัย มีรูปแบบกระบวนการการประกันคุณภาพการศึกษา 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 ประกอบด้วย ระบบกำกับ ระบบสนับสนุน และระบบตรวจสอบ รูปแบบที่ 2 มีองค์ประกอบเช่นเดียวกับรูปแบบที่ 1 มีการเน้นการพัฒนาบุคลากรภายในสถาบันเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การประกันคุณภาพเป็นสิ่งสำคัญ รูปแบบที่ 3 มีการกำหนดกรอบแนวคิดเป็นขั้นตอนแบ่งกระบวนการออกเป็น 5 ระยะ คือ ระยะที่ 1 สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากรของสถาบัน ระยะที่ 2 จัดตั้ง สภาวิชาการขึ้นเป็นองค์กรหลักที่ดูแลเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการประกันคุณภาพการศึกษา ระยะที่ 3 การนำนโยบายสู่แนวปฏิบัติ และการออกเชื่อมชมหน่วยงานเพื่อดูความคืบหน้าของแต่ละหน่วยงาน ระยะที่ 4 การปรับปรุงระบบ ระยะที่ 5 การดำเนินการการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ นอกจากนี้ สถาบันยังมีวิธีดำเนินงาน ในการจัดประชุมชี้แจงนโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบัน จัดตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพของสถาบัน จัดตั้งหน่วยงาน / คณะ / และผู้รับผิดชอบ จัดทำคู่มือการประกันคุณภาพ กำหนดนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาและนำนโยบายสู่การปฏิบัติในระดับภาควิชา และกำหนดดัชนีบ่งชี้คุณภาพของมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ด้านความคิดเห็นต่อวิธีดำเนินการควบคุมคุณภาพในหน่วยงาน พบว่า ทั้งผู้บริหาร และอาจารย์ให้ความสำคัญต่อวิธีดำเนินงานด้านหลักสูตรมากที่สุด ส่วนอีก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านอาจารย์ ด้านห้องสมุด และแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ การวิจัย และด้านบริการวิชาการ ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก และให้ความสำคัญด้านนิสิตนักศึกษาในระดับปานกลาง ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่ขาดความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการปฏิบัติและมีความเข้าใจว่าการประกันคุณภาพเป็นการตรวจสอบหรือการจับผิดการทำงานของบุคลากร และการปรับเปลี่ยนผู้บริหารทำให้การดำเนินงานระหว่างสถาบัน คณะ และภาควิชาขาดความต่อเนื่อง

สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย (2542) ได้ทำการศึกษารูปแบบการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลสถานภาพ และพัฒนารูปแบบการดำเนินงานประกันคุณภาพ 5 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาแพทยศาสตร์ สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ สาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ และสาขาวิชาครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ รวม 22 คณะ จาก 12 สถาบันอุดมศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการวิเคราะห์เอกสาร และวิเคราะห์ผลการประชุมสัมมนา ทั้ง 12 สถาบัน อันได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

บูรพา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และวิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพของทั้ง 12 สถาบัน 22 คณะ 5 สาขาวิชา มีระบบการประกันคุณภาพอยู่ในรูป ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Output) และมีการดำเนินการอยู่ในรูปของคณะกรรมการประกันคุณภาพ โดยมีคณบดี/รองเป็นประธาน และมีเจ้าหน้าที่ประกันคุณภาพ ในแต่ละคณะทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลมาประมวลผล รวมทั้งเสนอผลการปฏิบัติงานต่อคณะกรรมการประกันคุณภาพของคณะวิชา ส่วนการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน มีขั้นตอนในการดำเนินงาน โดยเริ่มจาก 1) สร้างจิตสำนึกให้กับบุคลากรภายใน 2) เลือกระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่ง่ายต่อการดำเนินงานและให้ข้อมูลย้อนกลับ 3) นิยาม “คุณภาพ” ตัวชี้วัดคุณภาพ และเกณฑ์การตัดสินที่เหมาะสมกับคณะของตน 4) ดำเนินงานตามระบบที่เลือกไว้และทำการรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล สรุปผลตามองค์ประกอบทั้ง 9 ด้าน 5) สามารถตอบคำถามที่ว่า หน่วยงานของตนได้ดำเนินงานอะไรบ้างที่จะทำให้มั่นใจว่าผลผลิต/บริการมีคุณภาพ 6) จัดทำรายงานการศึกษาตนเอง 7) จัดทำแฟ้มบรรจุเอกสารข้อมูล หลักฐานต่าง ๆ ตามองค์ประกอบทั้ง 9 ด้าน เพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับสู่ผู้เกี่ยวข้องกับผลการประกันคุณภาพ 8) ดำเนินการข้อ 4- 7 อีกหลายครั้ง จนได้ผลการประกันคุณภาพในระดับที่พึงพอใจ แล้วจึงให้มีการประกันคุณภาพจากภายนอก ส่วนรูปแบบการดำเนินการตรวจสอบจากภายนอก ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ 4-5 คน โดยทบทวนมหาวิทยาลัย แล้วไปตรวจเยี่ยมคณะต่าง ๆ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สังเกต บันทึกสิ่งที่มีอยู่แล้ว จากผลสรุปการตรวจเยี่ยม ตัดสินตามเกณฑ์ที่คณะกำหนด แจ้งคณะให้ทราบแล้วนำผลมารายงานให้ทบทวนมหาวิทยาลัยทราบและแจ้งผู้สาธารณชนต่อไป

ศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2542) ได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงกรณีศึกษา เรื่อง การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้บริหารในสถาบันต่าง ๆ ผลการวิจัย พบว่า สถาบันส่วนใหญ่มีนโยบายที่ชัดเจน มีการจัดทำกรอบแนวคิดของการประกันคุณภาพ มีคู่มือประกันคุณภาพ รวมทั้งมีการจัดตั้งองค์กรขึ้นรองรับงานประกันคุณภาพ ในรูปคณะกรรมการคุณภาพระดับต่าง ๆ ส่วนกิจกรรมการประกันคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งยังค่อนข้างมีลักษณะแยกส่วน แยกหน่วยงาน ยังไม่มีระบบที่เป็นองค์รวม สถาบันหลายแห่งประยุกต์เอาแนวคิดของทบวงมหาวิทยาลัยมาใช้ได้ค่อนข้างดี เช่น แนวคิดเชิงระบบหรือ System Approach ที่เน้นให้การวางระบบประกันคุณภาพนั้นครอบคลุมองค์ประกอบทั้งในแง่ตัวป้อน

(Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) และกระบวนการประกันคุณภาพต้องเริ่มตั้งแต่การกำหนดปัจจัย หรือองค์ประกอบที่มีความครอบคลุมชัดเจน และสนองตอบต่อปณิธานของหน่วยงาน กำหนดตัวบ่งชี้ในเชิงมาตรการและสัมฤทธิ์ผลในการควบคุมคุณภาพของปัจจัยนั้น ๆ และมีเกณฑ์พิจารณาที่ชัดเจนตัดสินใจได้ ส่วนข้อเสนอเบื้องต้นในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาสำหรับสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ สถาบันจะต้องมีการจัดองค์การรองรับที่มีประสิทธิภาพ และมี “พลัง” ในการทำงานจริง ๆ 2) มีการจัดเตรียมงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ 3) มีการวางกรอบแนวทาง /แนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพที่ชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อรองรับการประสานงานภายใน 4) ตัวบ่งชี้คุณภาพตามกรอบองค์ประกอบต่าง ๆ ต้องมีความตรง มีความชัดเจน และสามารถนำไปใช้ได้ตัดสินใจได้ 5) มีการจัดทำรายงานการศึกษาตนเอง (Self-Study Report) เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณภาพของการบริหารของหน่วย

โดยสรุป จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการวิเคราะห์เอกสาร

ในส่วนของหลักการ/แนวทางในการประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษา จะต้องยึดหลักการ การให้เสรีภาพ และการมีอิสระในการกำหนดแนวการบริการและการดำเนินการ (วันชัยศิริชนะ : 2536, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี : 2541)

สถานภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพในระดับอุดมศึกษา มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในรูปปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์/ผลผลิต (Output) ซึ่งการนำแนวคิดนี้มาปรับใช้ จะช่วยให้กระบวนการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพเป็นไปอย่างครอบคลุม และสามารถเชื่อมโยงปัจจัยที่สำคัญของระบบการศึกษาทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกัน (ศูนย์นโยบายการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : 2542, สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา : 2542)

การดำเนินงานเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ได้เริ่มจาก มีการเผยแพร่หลักการและนโยบายเรื่องประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพ โดยให้มีระบบการควบคุมคุณภาพภายใน การตรวจสอบคุณภาพจากภายนอก และการประเมินผล โดยแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและประเมินผลจากบุคคลหลายฝ่าย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ : 2541, สุวิมล ราชธนบริหาร : 2541, สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา : 2542)